

tur. » Item ejusdem est libellus contra capitula Gilleberti Porretani Pictaviensis episcopi, quem libellum post libros de Vita Bernardi cum aliis ejus Opusculis referemus. Denique scripsit etiam contra Abælardum, ut mox dicemus, et sermonem edidit de sancto Bernardo inferius edendum cum ejusdem commentariolo in Orationem dominicam. An autem Bernardi Vitam, cujus fragmento tertio loco proferemus; secundamque partem libri sexti de miraculis Bernardi, præter libros tres jam memoratos, composuerit, nunc dispiciendum.

V. Quinque libri de Vita Bernardi mox dictis subjicimus libros duos de Miraculis ejusdem: unum, a variis auctoribus scriptum; alterum, ex Magno Exordio Cisterciensi collectum, atque ex fragmentis Herberti ex monacho Claræ-Vallensi archiepiscopi Turritani in Sardinia, qui libros tres de Miraculis suorum Cisterciensium composuit, editos apud Chiffletium. Prior liber Miraculorum dividitur in tres partes: quarum prima scripta est a Philippo monacho Claræ-Vallensi ac Samsonem Remorum archiepiscopum; altera, ab aliis Claræ-Vallensibus, quibus Philippus ipse hanc curam injunxit. Ex his unus est Gaufridus, 1059-1060 tertiæ partis item scriptor in epistola ad Hermannum episcopum Constantiensem, de miraculis scilicet, quæ a Spira usque Leodium a Bernardo facta viderat. Huic alia ejusdem argumenti succedit epistola Gaufridi monachi « magistro suo charissimo Archenfredo et utriusque capitulo fratribus suis uterinis. » Hunc porro Gaufridum eundem esse, qui tres posteriores Vitæ libros scripsit, non dubito. Neque enim assentior Carolo de Visch, qui hos libros Gaufrido notario tribuit; illam vero partem libri de Miraculis Gaufrido Autissiodorensi: quem a Gaufrido notario minime distinguendum esse probat Helinandus monachus in Chronico his verbis: « Hujus Petri, scilicet Abælardi, aliquando fuerat discipulus Gaufridus Autissiodorensis, qui multo tempore fuit notarius sancti Bernardi; qui inter cetera de eodem Petro dixit: Ego mihi aliquando recolo magistrum fuisse illum, qui pretium redemptionis nostræ evacians, nihil aliud in sacrificio Dominicæ passionis commendabat, nisi virtutis exemplum, et amoris incentivum, etc. Benedictus Deus, qui mihi simul et vobis magistrum dedit meliorem, » Bernardum, « per quem prioris redarguit ignorantiam, et insolentiam consulavit: secundum quem tria specialia in passione sua Christus nobis exhibuit, exemplum virtutis, incentivum amoris, et sacrificium redemptionis. » (Apud Bernardum tomii secundi Opusculo XI, num. 25.) « Hæc et alia multa, » addit Helinandus, « dictus Gaufridus contra Petrum magistrum suum fortiter et catholice scripsit. » Ad Gaufridum Nicolaus Claræ-Vallensis scripsit epistolam 42, pro episcopo Aletensi. Hæc de Gaufrido aliisque vitæ prioris et miraculorum scriptoribus sufficiant: de aliis scriptoribus post ipsa miracula agendum.

VI. Non est prætermittendum hoc loco, Petrum Franciscum Chiffletium, Societatis Jesu presbyterum eruditum, anno 1660 Divione vulgasse Diatribam de illustri genere sancti Bernardi, ut ostenderet Romani Breviarii clausulam, qua sanctus Bernardus honesto loco natus dicitur, esse infra ejus dignitatem: cum illum utroque parente fuisse constat perquam nobilem. Diatribæ appendicem cum probationibus variisque monumentis adjecit. Hæc in pauca contrahere juvat.

VII. Tecelinus, Bernardi pater, « vir antiquæ et legitimæ militiæ, » id est, probate nobilitatis, quam equestrem vocamus, fuisse perhibetur a Guillelmo abbate, cap. 1. Huic agnomen erat Sorus, id est Sufbrufus, a colore scilicet capillitii, in diplomate Hugonis, secundi Burgundiæ ducis pro Cabillonensi Sancti-Marcelli monasterio: cui diplomati primo loco post Rainerium Ducis dapiferum subscribit Tecelinus ante Bernardum de Monte-Forti, Warnerium de Sumbornone, aliosque nobilissimos viros. « Guido de Acro-Monte, » testante Alberico Trium-Fontium monacho, « fuit ex parte matris frater Tesselini Sori de Fontanis, qui fuit pater Bernardi Claræ-Vallensis abbas; fuitque ex alia parte frater Ulrici, sub quo fundata est abbatia Morimundi. » Guidonis nobilitas probatur ex ejus conjunctione cum Hescelina domina de Mulleio, » Holdoini filia, qui Holdoinus « Gaufridum Jonæ-Villæ dominum habuit fratrem. » Hæc de linea paterna.

VIII. Ad maternam quod attinet, Bernardi mater Aleth seu Alaysia, quam tertiæ Vitæ scriptor unus Elizabeth, forte librarii errore, appellat, fuit « filia Bernardi Montis-Barri domini, viri potentis et magni secundum sæculi dignitatem, et ex antiqua, sicut asserunt multi, Burgundiæ ducum generositate trahens originem, » ut ex Joanne Eremita, quartæ Vitæ scriptore, discimus. In Necrologio Divionensis monasterii Sancti-Benigni, ubi primum sepulta fuit, simpliciter laica dicitur, efferturque hoc modo ejus memoria, « Kalendis Septembris obiit Alaysa laica: » quo nomine distingui solent in illo Necrologio etiam illustres personæ a sanctimonialibus. In hunc diem incidit festum sancti Ambrosii seu Ambrosiniani confessoris, teste Joanne Eremita, apud Fontanas celebrari solitum: quem nonnulli cum sancto Ambrosio Mediolanensi antistite perperam hic confundunt. Rainardus Montis-Barri dominus, Bernardi avunculus, et Alaysia germanus fuit. Tam illustre cum fuerit ex utroque parente Bernardi genus, non mirum si Guido ejus primogenitus frater « vir magnus » a Guillelmo appellatur in cap. 3; uxor ejus, « nobilis juvencula: » soror vero ejus Humbelina, « adolescentula nobilis, » quæ « cum comitatu superbo et apparatu » incedebat, ex cap. 6. Hæc ex Chiffletio. Quibus adde Galdricum, Bernardi avunculum, a Guillelmo vocari, num. 10, « potentem in sæculo, et in secularis militiæ gloria nominatum, dominum castrorum in territorio Eduensi, quod Tuillium dicitur. » Et Josbertus de Firmitate, quæ super Albam sita est. « vir nobilis, et secundum carnem » Bernardi « propinquus » erat, ex eodem Guillelmo num. 43. Denique Rainerius miles erat frater Godefridi, ex Priore Claræ-Vallensi episcopi Lingonensis, qui Bernardum consanguinitate attinebat. Porro Chiffletius probat sancti Bernardi paternum genus, quod a Fontanis appellationem habet, per Bartholomæum Sumbornionensem (quæ familia in veterum Burgundiæ ducum regum sanguinem, enubentis filiarum hæredis affinitate transfusa est) ad nostra usque tempora propagatum fuisse. Cætera quæ de illustri Bernardi genere apud eundem Chiffletium vel minus certa, vel minus necessaria videntur, consulto præterimus: hoc tantum addito, monasterii Claræ-Vallensis stemma, quod in scuto baltheum auri sive argenti, minii ductu gemino tessellatum præfert, non esse derivatum, et quidam volunt, a sancti Bernardi insigni gentilitio, sed a Campaniæ ducum familia, ex quibus Hugo Claram-Vallem fundavit; senas vero fascias ex auro et cyano dextrorsum obliquatas in margine purpureo, quod Cisterciensis Ordinis symbolum est, petitum a Burgundiæ ducum familia, quorum maxime beneficiis et auctoritate Ordo Cisterciensis fundatus est. In fine hic monemus ea quæ ansulis in consequentibus offendes ab Horstio ex codice Campensi, vel a nobis addita fuisse.

SANCTI BERNARDI

ABBATIS CLARÆ-VALLENSIS

VITA ET RES GESTÆ

LIBRIS SEPTEM COMPREHENSÆ.

LIBER PRIMUS.

AUCTORE GUILLELMO OLIM SANCTI THEODERICI PROPE REMOS ABBATE, TUNC MONACHO SIGNIACENSI.

1061-1062 PRÆFATIO.

Scripturus vitam Servi tui ad honorem nominis tui, prout tu dederis, Domine Deus ipsius, per quem Ecclesiam temporis nostri in antiquum apostolicæ gratiæ et virtutis decus voluisti reflorere, eum in voco adjutorem, quem jam olim habeo incentorem, amorem tuum. Quis enim de amore tuo quantumcumque spiraculum vitæ habens, et videns testimonium gloriæ et honoris tui tam præclarum et tam fidele mundo insolitum effulsisse, non det operam, quantumcumque potuerit, ne lumen a te accensum, tuorum quempiam lateat; sed quantum humano fieri stylo potest (quod melius ipse tamen per virtutem operum facis), manifestatum et exaltatum luceat omnibus qui sunt in domo tua? In quo cum ego jam olim vellem qualecumque ministerium agere vicis meæ, seu timore, seu verecundia prohibitus sum usque adhuc, modo quidem supra me judicans esse dignitatem materiæ, et dignioribus opificibus reservandam; modo etiam post obitum ejus, quasi supervicturus ei, melius hoc et compētentius, deliberans actitandum, cum jam homo non gravaretur laudibus suis; et tutius id fieret a conturbatione hominum, et contradictione linguarum. At ille vigenens et valens, quanto infirmior corpore, tanto fortior fit et potens, non cessans agere digna memoriæ, et magna majoribus semper accumulans, quæ ipso tacente scriptorem requirant. Ego vero jam delibor, urgentibus infirmitatibus corporis mortis hujus, et membris omnibus incipientibus habere responsum vicinæ mortis, sentio instare tempus resolutionis meæ; plurimumque timeo, ne sero me poeniteat tamdiu distulisse, quod, prius quam perefluam, velim omnimodis peregissem.

Sed et me fratrum quorundam pia benevolentia plurimum ad hoc impellit et cohortatur, qui cum Viro Dei jugiter assistant, omnia ejus noverunt, ingerentes, quædam diligenti inquisitione vestigata, plura etiam, quibus, cum fierent, ipsi interfuerunt,

et viderunt, et audierunt. Qui cum multa suggerant et præclara, quæ per servum suum Deus ipsis præsentibus operatur, et nota eorum religio, et schola magisterii ab omni me liberet suspitione falsi; adhuc etiam ad testimonium sibi adsciscunt probabiliū auctoritatem personarum, episcoporum, clericorum, et monachorum, quibus fidem non habere nulli fidelium licet. Quanquam id superfluo dixerim, cum totus ea noverit mundus, et virtutes ejus narret omnis ecclesia sanctorum. Quapropter attendens divinæ laudis mirificam materiam omnibus se offerentem, neminem vero suscipientem, dissimulantibus eis qui melius hoc ac dignius poterant; suscepi in ea agere ipse quæ potero, non vanitate præsumens, sed fiducia diligentis. [Melius tamen memetipsum in memetipso, et me ipsum comparans mihi, nequaquam totam vitam Viri Dei suscepi digerendam, sed ex parte; experientia scilicet aliqua viventis et loquentis in eo Christi, opera quædam exterioris cum hominibus conversationis ejus, quæ de ipso viderunt quibus hoc datum est, et nos quoque ex parte vidimus, et audivimus, et manus nostræ contrectaverunt. Cum enim hoc ipsum ex parte magna de se ipso sentiendum sit, quod de eo, qui dicit, *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus* (Galat. II, 20); et alibi, *An, inquit, experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus?* (II Cor. XIII, 3) non invisibilem illam vitam viventis et loquentis in eo Christi enarrare proposui, sed exteriora quædam vitæ ipsius experimenta, de puritate interioris sanctitatis et invisibilis conscientiæ, per opera exterioris hominis, ad sensus hominis exteriores micantia: quæ sicut omnibus scire, sic etiam quibuslibet utcumque scribere in promptu est.] Præsertim cum nec ipsa quasi accuratius digerenda, sed saltem in unum congerenda et reponenda susceperim: nec edenda vivente ipso, sicut nec scribuntur ipso sciente. Confido autem in Domino, quoniam.

melius ac dignius perficient, quod nos conati sumus: qui etiam exteriora interioribus comparare poterunt, et pretiosam in conspectu Domini mortem ejus, vitæ similem, continuare scribendo, et de vita mortem, et de morte vitam commendare. Jam ergo, adjuvante Domino, propositum aggrediamur.

CAPUT PRIMUM.

De parentibus beati Bernardi, eorumque insigni pietate in educandis liberis; deque Bernardi jam tum pueri indole, et præclaris moribus.

1. Bernardus Burgundiæ partibus, Fontanis oppido patris sui oriundus fuit (12*), parentibus claris secundum dignitatem sæculi, sed dignioribus ac nobilioribus secundum christianæ religionis pietatem. Pater ejus Tecelinus [*al. Tesselinus*], vir antiquæ et legitime militiæ fuit, cultor Dei, justitiæ tenax. Evangelicam namque secundum instituta Præcursoris Domini militiam agens, neminem concutiebat, nemini faciebat calumniam, contentus stipendiis suis (*Luc. III, 14*), quibus ad omne opus bonum abundabat. Sic consilio et armis serviebat temporalibus dominis suis, **1063** ut etiam Domino Deo suo non negligeret reddere quod debebat. Mater Aleth, ex castro cui nomen Mons-Barrus (13); et ipsa in ordine suo, apostolicam regulam tenens, subdita viro, sub eo secundum timorem Dei domum suam regebat (*Ephes. V, 22*), operibus misericordiæ insistens, filios enutrens in omni disciplina. Septem quippe liberos genuit non tam viro suo quam Deo, sex mares, feminam unam: mares omnes monachos futuros, feminam sanctimoniam. Deo namque, ut dictum est, non sæculo generans, singulos mox ut partu ediderat, ipsa manibus propriis Domino offerebat. Propter quod etiam alienis uberibus nutriendos committere illustris femina refugiebat, quasi cum lacte materno quodammodo boni infundens eis naturam. Cum autem crevissent, quando sub manu ejus erant, eremo magis quam curiæ nutrebat, non patiens delicatioribus assuescere cibis, sed grossioribus et communibus pascens; et sic eos preparans et instituens, Domino inspirante, quasi continuo ad eremum transmittendos.

2. Hæc cum in ordine filiorum tertium Bernardum haberet in utero, somnium vidit præsagium futurorum, catellum scilicet totum candidum, in dorso subrufum, et latrantem (13*) in utero se habere. Super quo territa vehementer, cum religiosum quemdam virum consulisset, continuo ille spiritum prophetiæ concipiens, quo David de sanctis prædicatoribus domino dicit, *Lingua canum tuorum ex inimicis* (*Psal. LXXVI, 24*); trepidanti et anxie respondit: « Ne timeas, bene res agitur, optimi catuli mater eris, qui domus Dei custos futurus,

(12*) Apposite in tertia Vita Tecelinus vocatur « dominus minoris castri, cui Fontanæ nomen est, quod famosissimo illi castro Divionis supereminet, in excelsa rupe locatum, » vulgo *Fontaines*; ubi paternæ, ut creditur, Bernardi ædes conversæ sunt in Fulensium Patrum conventum.

(13) *Montbard*.

magnos pro ea contra inimicos fidei editurus est latratus. Erit enim egregius prædicator et tanquam bonus canis, gratia linguæ medicinalis in multis multis morbos curaturus est animarum. » Quo responso mulier pia et fidelis quasi a Deo suscepto, læta efficitur, et jam tunc in amorem nondum nati tota transfunditur, cogitans sacris eum litteris erudiendum tradere secundum modum visionis et interpretationis, qua ei de illo tam sublimia promittebantur: quod et factum est. Mox enim ut felici partu edidit, non modo obtulit eum Deo, sicut de aliis agere consueverat; sed, sicut legitur de sancta Anna matre Samuelis, quæ petito a Domino et acceptum filium in tabernaculo ejus destinavit perpetuo servitutum (*I Reg. I*); sic et ipsa eum in Ecclesia Dei acceptabile obtulit munus.

3. Unde et quam citius potuit, in ecclesia Castellionis (14) (quæ postmodum ipsius Bernardi opera a sæculari conversatione in Ordinem regularium canonicorum promotam cogoscitur) magistris litterarum tradens erudiendum, egit quicquid potuit, ut in eis proficeret. Puer autem et gratia plenus, et ingenio naturali pollens, cito in hoc desiderium matris implevit. Nam in litterarum quidem studio supra ætatem et præ coætaneis suis proficiebat: sed in rebus sæcularibus jam mortificationem futuræ perfectionis velut naturaliter inchoabat. Erat namque simplicissimus in sæcularibus, amans habitare secum, publicum fugitans, mire cogitativus, parentibus obediens et subditus; omnibus benignus et gratus, domi simplex et quietus, foris rarus, et ultra quam credi posset verecundus; nusquam multum loqui amans, Deo devotus, ut puram sibi pueritiam suam conservaret; litterarum etiam studio deditus, per quas in Scripturis Deum disceret et cognosceret: in quo quantum in brevi et profecerit, et quam perspicacem in discernendo induerit sensum, ex eo quod subjungimus, adverti potest.

CAPUT II.

De integritate Bernardi pueri, curam femine præstigiatrix detestantis; de visione nati Salvatoris ei facta, et de matris obitu.

4. Cum adhuc puerulus gravi capitis dolore vexaretur, decidit in lectum. Adducta autem ad eum est muliercula, quasi dolorem mitigatura carminibus. Quam **1064** cum ille appropinquantem sentiret cum carminibus instrumentis, quibus hominibus de vulgo illudere consueverat, cum indignatione magna exclamans a se repulit et abjecit. Nec defuit misericordia divina bono zelo sancti pueri: sed continuo sensit virtutem, et in ipso impetu spiritus surgens, ab omni dolore liberatum se esse cognovit. Ex quo cum non parum in fide proficeret, abjecit ei

(13*) Hunc referri potest id quod ait Bernardus in epistola 78, num. 7: « Malis audacter, cum vidimus, oblatravimus. » Confer epistolam 230: « Demonstro lupum, instigo canes; » et sermonem Gaufridi de S. Bernardo inferius, num. 17.

(14) *Châtillon-sur-Seine*.

Dominus apparere, sicut olim puero Samueli in Silo, et manifestare ei gloriam suam (*I Reg. III*). Aderat namque solemnitas illa nox Nativitatis Dominicæ; et ad solemnes vigilias omnes, ut moris est, parabantur. Cumque celebrandi nocturni officii hora aliquantisper protelaretur, contigit sedentem expectantemque Bernardum cum cæteris inclinato capite paululum soporari. Adfuit illico puero suo se revelans pueri Jesu sancta Nativitas, teneræ fidei suggerens incrementa, et divinæ in eo inchoans mysteria contemplationis. Apparuit enim velut denuo procedens sponsus e thalamo suo. Apparuit ei quasi iterum ante oculos suos nascentis ex utero matris Virginis verbum infans, speciosus forma præ filiis hominum, et pueruli sancti in se rapiens minime jam pueriles affectus. Persuasum autem est animo ejus, et nunc usque fatetur, quod eam credat horam fuisse Dominicæ Nativitatis. Sed et facile est advertere iis qui ejus auditorium frequentaverunt, in quanta benedictione ea hora prævenit eum Dominus; cum usque hodie in iis quæ ad illud pertinent sacramentum, et sensus ei profundior, et sermo copiosior suppetere videatur. Unde et postmodum in laudem Genitricis et Geniti, et sanctæ ejus Nativitatis, insigne edidit opusculum, inter initia operum suorum seu tractatum, sumpta materia ex eo Evangelii loco, ubi legitur, *Missus est Gabriel angelus a Deo in civitatem Galilææ* (*Luc. I, 20*), et cætera quæ ibi sequuntur.

5. Neque illud tacendum, quod ab ipsis jam puerilibus annis, si quos poterat nummos habere, clandestinas faciens eleemosynas, et verecundiæ suæ morem gerebat, et pro ætate, imo supra ætatem, pietatis opera sectabatur. Cum autem aliquanto tempore evoluto, proficiens ætate et gratia apud Deum et homines puer Bernardus de pueritia transiret in adolescentiam; mater ejus liberis fideliter educatis et vias sæculi ingredientibus, quasi peractis omnibus quæ sua erant, feliciter migravit ad Dominum. De qua nequaquam prætereundum est, quod cum multo tempore vixisset cum viro suo honeste et juste secundum justitias et honestates sæculi hujus, et legem fidemque conjugii; per aliquot ante obitum suum annos, in eo ad quod nutrire filios videbatur, prout potuit et licuit mulieri sub potestate viri constitutæ, nec habenti proprii corporis potestatem, omnes ipsa prævenit. Etenim in domo sua, et in professione conjugali, et in medio sæculi eremiticam seu monasticam vitam non parvo tempore visa est æmulari, in victus paritate, in vilitate vestitus, delicias et pompas sæculi a se abdicando, ab actibus et curis sæcularibus, in quantum poterat, se subtrahendo, insistendo jejuniis, vigiliis, et orationibus; et quod minus assumptæ professionis habebat, eleemosynis et diversis ope-

(14*) Herbertus in libro II, cap. 23, tradit, Bernardum Novitium quotidie pro anima matris suæ septem psalmos poenitentiales recitare solitum, iis semel ex parte omissis, ab Stephano abbate in-

ribus misericordiæ redimendo. In quo de die in diem proficiens, ad extrema devenit, perficienda in futuro in eo, in quo proficiens de hoc sæculo migravit. Obdormivit autem psallentibus clericis qui convenerant, et ipsa pariter psallens, ut in extremis quoque; cum jam vox ejus audiri non posset, adhuc moveri labia viderentur, et lingua palpans Dominum confiteri. Demum inter litanæ supplicationes, cum diceretur, « Per passionem et crucem tuam libera eam Domine, » elevans manum signavit se, et emisit spiritum (14*), ita ut manum non posset deponere quam levaverat.

CAPUT III.

De studio tuendæ castitatis, deque vitæ religiosæ proposito, et allectis in eadem sententiam fratris suis, aliisque sociis.

6. Ex hoc Bernardus suo jam more, suo jure victitare incipiens, eleganti corpore, grata facie præeminens, suavissimis ornatus moribus, acri ingenio præditus, acceptabili pollens eloquio, magnæ spei adolescens prædicabatur. Cui tanquam ingrediens sæculum, plures se viæ sæculi ipsius offererent cœperunt, et in omnibus assurgere prosperitates vitæ hujus, et magnæ spes undique arridere. Obsidebant autem benignum juvenis animum sodalium dissimiles mores, et amicitia procellosæ, similem sibi efficere gestientes. Quæ si ei dulcescere perstitissent, necesse erat amarescere illi, quod in hac vita dulcius cordi ejus insederat, castitatis amorem. Cui præcipue invidens coluber tortuosus, spargebat laqueos tentationum, ac variis occurrentibus calcaneo ejus insidiabatur. Cum enim aliquando curiosius aspiciendo, delixos in quamdam oculos aliquandiu tenuisset; continuo ad se reversus, et de semetipso erubescens apud semetipsum, in se ipsum ultor severissimus exarsit. Stagno quippe gelidarum aquarum, quod in proximo erat, collo tenuis insiliens, tandiu inibi permansit, donec pene exsanguis effectus, per virtutem gratiæ cooperantis etiam a calore carnalis concupiscentiæ totus refriguit, induens illum castitatis affectum, quem induerat qui dicebat: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine* (*Job xxxi, 1*).

7. Circa idem tempus instinctu dæmonis in lectum dormientis injecta est puella nuda. Quam ille sentiens, cum omni pace et silentio partem ei lectuli quam occupaverat, cessit, et in latus alterum se convertit, atque dormivit. Misera vero illa aliquandiu jacuit sustinens et expectans, deinde palpans et stimulans: novissime cum immobilis ille persisteret, illa, licet impudentissima esset, erubuit; et horrore ingenti atque admiratione perfusa, relicto eo surgens aufugit. Contigit item ut cum sociis aliquantis apud matronam aliquam Bernardus hospitaretur. Considerans autem mulier adolescentem crepatum fuisse. Matris obitus contigit Kalendis Septembris. Corpus in Divionensi Sancti-Benignæ ecclesia sepultum, postea in Claram-Vallem translatum est.